

Özet:

Bu araştırmada, genelde, ılıman, yağışlı ve ormanlık bölgelerin ürünü olarak ortaya çıkan, 18. Yüzyıl ortaları ve 20. Yüzyıl başları biçiminde tarihlenebilen evlerin yapısal sistemleri incelenmektedir. Her bölgenin yöresel özellikleri ve ahşap malzeme olanakları sonucu meydana gelen yapısal sistemleri, temelden çatıya kadar irdelenerek oluşturulan "yapı strüktürleri" ile bölgenin genel yapısal kurgu özellikleri saptanmaya çalışılmaktadır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, genelde kârgir zemin kat duvarları üstüne düzenlenen ahşap karkas sistem, duvar kurgusu biçimine göre çeşitlilik göstermekte ve adlandırılmaktadır. Bir başkent ürünü olarak ortaya çıkan İstanbul evleri ve etkilediği yerleşimler dışındaki bölgelerde, ahşap evler çoğunlukla ahşap karkas arası dolgulu olarak üretilmektedir. Benzer özellikler taşıyan yapı sistemlerinin yer aldığı bölgeler arasında bir gruplandırma çalışmasına gidilerek yapısal sistem bölgeleri oluşturulmaktadır.

Summary:

In this research, in general, the structural system of mid, 18th and early 20th century houses, which are the products of mild and rainy regions covered with trees, are studied. The structural system, formed with different regional characteristics of every region and wooden material availability is examined from foundation to roof by forming "building structures" to identify the general structural installation characteristics. In line with the findings, in general, the wooden skeleton system arranged on masonry ground walls shows some variations and, are named according to their wall structure. Other than Istanbul houses as capital city products, and other influenced houses in the surrounding region, wooden houses are constructed as skeleton structures with fillings. By grouping the region with similar structural systems, structural system region are formed.

Anahtar Kelimeler:

Ahşap, Geleneksel, Yapı Sistemi, Yöresel, Türkiye.
Keywords:
Wooden, Traditional, Structural System, Regional, Turkey.

Türkiye'de Geleneksel Ahşap Ev Yapı Sistemlerinin İrdelenerek Gruplandırılmasına Yönelik Bir Değerlendirme

Yrd. Doç. Dr. Tülay Çobancaoğlu
MSÜ Mimarlık Fakültesi, Restorasyon Ana Bilim Dalı

I-Geleneksel Ahşap Yapı Sistemlerinin Oluşumu:

Tarihsel süreç içerisinde, yerleşik düzene geçiş ile başlayıp Türkiye'de çeşitli kültür bileşenlerinin izlerini taşıyarak gelişen konut mimarisinin büyük bölümünü ahşap evler oluşturmaktadır. Türk Evi Mimarisi, bölgelere göre farklılık göstermekle birlikte işleyiş ve kullanım bakımından ortak özellikler göstermektedir. Evin en basit şekli köylerde, çoğu bir katlı ve bir iki odadan meydana gelen, önünde direkli ve önü açık bir kısım olan yapılar şeklinde olmuştur. Kasaba ve şehirlerdeki evler ise genelde iki katlı yapılmıştır. Oda, eyvan (odalar arasındaki hacim), avlu ya da bahçeye açılan galeri ya da sofa öğeleri en basit plandan, en gelişmiş plana kadar hepsinde değişik düzenlemelerle aynı işlevlere cevap verecek şekilde kullanılmışlardır. Evlerin alt katı genelde samanlık, ambar, mutfak gibi günlük yaşama hizmet veren servis mekânlarından oluşmuştur. Üst katlarda yer alan odalar, oturma, yemek yeme, çalışma, yatma gibi eylemlerin gerçekleştiği birimler olmuştur. Oda, çevresinde bir hizmet alanı gerektirmiş,

bu iki öge çoğalarak "özgün" plan çözümlerine ulaşmışlardır. Evler arasında sınıfsal farklılaşma fazla abartılmamış, odaların sayısı artmakla birlikte işleyiş ve kütleleşme açısından çok büyük farklar yaratılmamıştır (Eldem 1968, 25). Farklı bölgelerde, farklı yapı tekniği, farklı malzemelerle ama benzer işleyiş şemasıyla oluşturulan evin en eski örneklerine tarihlendirme yapılacak olursa, Celal Esad Arseven'in deyişiyle "3 asrı geçen bir eve Türkiye'nin hiçbir yerinde rastlanmadığı" şeklinde "olmuştur.

Geleneksel ev mimarisinde toprak, taş, tuğla, ağaç olmak üzere dört çeşit malzeme kullanılmıştır. Toprakta yapılan binalara kerpiç, taşdan ve tuğladan yapılanlara kârgir, ağaçtan yapılanlara ahşap veya yarısı kârgir, yarısı ahşap olanlara yarımkârgir bina denilmektedir (Arseven 742). Bütün bu yapı malzemeleri, Türk ev mimarisi oluşumunda bölgelerin bünyesinde bulundukları özelliklere göre kullanım görmüş ve ev mimarisi o malzeme ile adlandırılmıştır. Ahşap, Türk ev yapımında oldukça yaygın kullanılan malzeme olmuştur. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde karakteristik ahşap iskeletli

ev mimarisi ve esas yayılma alanı Anadolu'nun kıyıları ile orta yayla arasında bir ikinci çember gibi dolanan ve Sivas dolaylarından batıya ve İç Ege'den Torosların kuzey yamaçlarına kadar uzanan ve yer yer diğer bölgelerde ve Balkanlarda görülen hımsız yapı tekniğinde, yani taşıyıcı sistemi ağaç, kerpiç dolgulu, zemin katı çoklukla taş olan bir yapı tekniği ile inşa edilmiş ev mimarisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hımsız yapı tekniğinde yapılan evler, yapım tekniğinin oldukça seçmeci olması ve değişik plan tiplerine uyulanabilme özelliklerinden dolayı çok yaygın kullanım görmüşlerdir. Batı Anadolu'nun bütün kent ve kasabaları, Kütahya, Kula, Birgi, Bursa, Sivrihisar, Bolu, Safranbolu, Kastamonu, Amasya, Çankırı'da evler bu teknikte inşa edilmişlerdir (Kuban 1995a, 227).

S.H. Eldem, ahşap inşaatın tercih edilmesini şu şekilde ifade etmektedir: "Ahşap inşaat, evlerin daha ferah, havadar ve aydınlık olmalarına olanak vermekte, çıkmalar, girintiler, büyük saçaklar sorun olmadan uygulanabilmekte, pencerelerin açılmasında bir engel, sınır kalmamakta, duvarlar hava alıp, rutubet olmamaktadır. Ayrıca ahşap evin yıkılması kolay olup enkazı yeniden kullanılabilir. Diğer yapım sistemlerine oranla ahşap sistemler depreme daha çok dayanabilmektedirler. Bütün bu etkenlerin yanı sıra, evlerin Türkler için geçici ikâmetgah olarak anlaşılmasından dolayı kalıcı olmaları önemli olmamakta, aksine kolay tadil edilebilecek, hatta yıkılıp yeniden modaya uygun inşa edilebilecek tarzda olmaları tercih edilmektedir" (Eldem 1984, 161). Bu saptamalar, ahşap yapı sistemlerinin bazı olumsuz özelliklerine rağmen (yanıcı olma özellikleri, fiziksel dış etkenlerden kolay etkilenmeleri gibi), yöresel koşulların elverdiği oranda oldukça yaygın yapılmalarının bir gerekçesi sayılabilir.

Üzerinde yaşanan doğa parçasının özellikleri orada gelişen uygarlığı önemli ölçüde etkilemekte olup özelliklerin sayıca çoğalmasıyla da uygarlığın biçimlerini, kavramlarını, düzeylerini ve sonuçlarını etkilemektedir. Geleneksel Türk ahşap evleri, iklim, tabiat ve sosyo kültürel bakımından birbirinden farklı ve uzak bölgelerde değişik tip ve yapıda oluşmuşlardır. Bu farklar yerel malzeme, iklim durumuna uyma zorunluluğu ve yerel yapım tekniklerinin benimsenmesinden doğmuştur (Arseven 535). Bütün bu farklılıklara karşın evlerde değişmeyen özellik plan tipindedir. Ana katlar her zaman benzer tipte oluşmuşlardır (Eldem 1968, 12).

Bölgesel verilerin sonucu oluşan bu mimari günümüzde Yöresel* (Vernaküler**) mimari olarak ifade edilmektedir.

*Yöresel: Bir yöreye, bir yere özgü olan, mahallî.
(Hasol, Doğan, Mimarlık Sözlüğü)

**Vernaküler: "Vernaküler sözcüğüne yabancı sözlüklerde pek rastlanmamaktadır. Sadece Fransızca sözlüklerde 40 yıllık bir geçmişi vardır ve anlamı yeterince açık değildir. Latince'de "verna" esir anlamına gelmektedir. "Vernaküler" sözcüğünün karşılığı ise "belirli bir ülke kökenli olan" şeklinde gösterilmiş ve "indigene" ile eşdeğer anlamında tutulmuştur. Bugün bütün uluslarca değeri anlaşılmış olan yöresel mimarî, Fransızca ve İngilizce tanımı ile "vernaculaire-vernacular mimarî", toplumun sahibi bulunduğu kültürün, doğrudan doğruya ve bilinçsizce belirli ihtiyaçlar çerçevesinde maddeye dönüşmesidir. Günümüzde, mimarlık alanında, örneğin, Kırsal Mimarî, İndigenous ve İndigene Mimari, Spontane Mimari, Halk Mimarisi, İlkel Mimari, Mimarısız Mimari gibi sözcükler "Vernaküler Mimari" ile aynı değeri taşımaktadırlar (Sezgin 1984, 44).

Ahşap evler de yöresel mimarinin bir parçası olarak üretilmiştir. Yöresel mimariyi biçimlendiren etkenler, fiziksel ve sosyal olmak üzere iki başlıkta toplanabilir.

1.Fiziksel Etkenler:

Topoğrafik Yapı; İklim özellikleri, bitki örtüsü, nüfus dağılımı, yerleşme düzeni, ekonomik yapı gibi özelliklerin yöresel olarak değişiklik göstermesinde etkin olan olay, yükselti farkları yani topoğrafyadır. Kuzey Anadolu Bölgesi ile Güney Anadolu Bölgesi kıyılarında benzer geniş dağlık alanlar yer alır. Akdeniz Bölgesi’nde yeryüzü şekillerinin ana çizgilerini Toros Dağları, Karadeniz Bölgesi’nde de Kuzey Anadolu Dağları belirlemiştir. Bu bölgelerde kıyıya koşut dağlar, birbirine çok yakın yörelerde bile çok farklı iklim koşulları yaratmışlardır. Yeryüzü şekilleri ile gelişen ve değişen bölgelerin topoğrafik yapısı, evlerin doğal yapı ile ilişkilerinin değişmesinde etkili olmuştur. Yaşama mekânlarının biçimlendirilmesinde ve yönlendirilmesinde topoğrafyadan kaynaklanan sokak dokusu ve peyzaj önemli olmuş, evin doğal zemini ile olan ilişkisi değişiklikler göstermiştir.

Jeolojik Yapı; Yapı malzemeleri zeminin ve örtünün verdiği olanaklar doğrultusunda kullanılmıştır. Yapı oluşumlarında, sadece iklim yeterli olmayıp yakın iklim bölgelerinde farklı jeolojik verilerden dolayı farklı malzemelerden yararlanılmıştır. Uzun yıllar doğal malzemeye dayalı yapı teknolojisinin gelişmesi ve aynı teknikte kullanılması, bölgeler-arası ulaşım güçlüğü (kapalı bölgeler) ile ekonomik durgunluktan kaynaklanmıştır. İşlemeye elverişli doğal yapı taşlarının çok bulunduğu bölgelerde taş işçiliği kullanımı yaygınlaşmıştır. Ormanlık bölgelerimizden Doğu Karadeniz’de ahşap

işçiliğinin en üst düzeylere erişmesi bunun bir göstergesi olmuştur (*Kuban 1995a, 13-14*).

Bitki Örtüsü; Türkiye’de, iklim bölgelerine bağlı olarak gelişen ve Karadeniz, Akdeniz ve Step alanları diye ifade edilen üç bitki bölgesi vardır (*Meydan Larousse Cilt 12, 356*). Karadeniz Bölgesi bitki örtüsü, Kuzey Anadolu ve Marmara Bölgesi’nin kuzey kısımlarında görülmektedir. Akdeniz bitki örtüsü, Güney ve Batı Anadolu’nun tabii bitki örtüsü olup ana çizgileri ile Marmara Bölgesi’nde de görülmektedir. Türkiye’nin en zengin orman alanlarının Kuzey Anadolu, Marmara, Batı Anadolu ve Güney Anadolu’da toplanması, geleneksel ahşap evlerin burada yaygın oluşmasına neden olmuştur diyebiliriz.

İklim Yapısı; Dünya iklim bölgelerinde Türkiye’nin yeri, subtropikal iklim kuşağında, kışları ılık ve yağışlı, yazları kurak ve sıcak geçen "Akdeniz iklimi bölgesi"ndedir. Akdeniz iklimi, hemen bütün Akdeniz havzası boyunca hüküm sürmektedir. Bu iklim, Batı Anadolu ve Marmara Bölgesi’nde de ana çizgileri ile hissedilmekte, bu tipe kontinental tip veya Ege tipi iklim de denmektedir (*Ardel 1973, 366*). Bu geçiş bölgelerinde iklim, Akdeniz’e göre daha ılımandır. Bütün Akdeniz havzasında olduğu gibi, soğuk mevsim yağış mevsimidir. Ülkenin kuzeyinde etkili olan ılıman orta iklim kuşağında tüm yıl boyunca yağışlardan yararlanılmaktadır. Mevsimler arası ısı farkları azdır. Kuzey Anadolu’da ve Güney Anadolu’da kıyıya paralel dağların gerisinde iklim değişmekte kışlar soğuk ve sert, yazlar sıcak ve kurak, mevsimler arası ısı farkı fazla olan step iklimi ortaya çıkmaktadır.

Bölgelerin doğal yapıları incelendiğinde görülür ki, Orta Anadolu Bölgesi dışında

kalan diğer bölgelerin denize kıyısı olması ve iç kısımlara gidildikçe yükselen yüzey şekilleri ile biçimlenen topoğrafyası, birbirine yakın iklim yapısı ve bitki örtüsü, benzerlikler oluşturmaktadır. Karadeniz ve Akdeniz iklimi olarak adlandırılan ılıman ve yağışlı iklim yapısının etkisi ile Türkiye ormanlık alanlarının % 80'i bu bölgelerde yer almaktadır. Ayrıca, ağırlıklı olarak 1. ve 2. derece kısmen de 3. derece deprem kuşağında yer alan bu bölgeler depreme en dayanıklı malzeme olan ahşabın kullanımını yaygın kılmıştır. Ekonomik yetersizlikler, ulaşım zorluklarının etkisi ile yöresel malzeme ve tekniklerin kullanımı 19. Yüzyıl başlarına kadar yapısal kurgu üzerinde en önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

1. Sosyal Etkenler:

Yöresel mimarinin, değişikliklerden etkilenmeyen tutarlı karakterinin belirlenmesinde fiziksel faktörlerin yanı sıra, yine ağır bir gelişme gösteren inançlar, gelenekler, din, yani kültürel ve ekonomik yapı önemli rol oynamaktadır. Aile yaşantısının gizliliği, evin kendi içine dönük bir avlu veya bahçeye açılan bir düzene göre biçimlenmesini gerektirmiştir (Kuban 1995a, 228). Alt katlar, günlük çalışma alanları oldukları için sağır, üst katlar dış dünya ile ilişkiyi sağladıkları için bol pencere ve hareketli yapılmıştır.

Toplum içi sınıfsal farklılıklar ev mimarisinde kendini Avrupa'da olduğu gibi çok fazla hissettirmemiş, küçük değişiklikler (oda sayısı fazlalığı) mal sahibinin kimlik belirleyicisi olmuştur. Anadolu ve Rumeli'nin tarım ve tarım ürünlerine dayalı ekonomik sisteminin oluşu, bu iktisadi üretimin gerektirdiği ve ayrıca ev içi üretim için gerekli mekânların biçimlenmesi ahşap ev mimarisine yansımıştır. Ev'in girişi yükseltilerek bu mekânlar üretime ayrılmış veya ayrı

yapılar yapılmıştır. Örneğin, Karadeniz Bölgesi'nde ahşap konstrüksiyonla oluşturulmuş "serender"ler (tahıl depoları) çok özgün mimarî yapılarıdır.

Bütün bu etkenlerin sonucunda strüktür ve teknoloji farkı olmakla birlikte, genelde doğal malzemeye bağlı üretim söz konusu olmuştur. Bu verilerin etkisiyle oluşmuş mimarî, yapı tekniklerinin ve sosyo-ekonomik koşulların değişmediği bütün sanayi öncesi toplumlarda görüldüğü gibi, aynı basit çizgide gelişim göstererek bugüne ulaşan örnekler üretmiştir.

II-Geleneksel Ahşap Yapı Sistemlerinin Tanımı:

Yöresel Ahşap Ev'in oluşumunda, bölgelerde bulunabilme durumlarına bağlı olarak, temel yapı gereçleri olan ahşap, taş ve kerpiç yapı sisteminde kullanılmıştır. Geleneksel Ahşap Ev yapı sistemlerini üç ana başlıkta toplamak mümkündür. Bu üç ana başlıkta belirtilen yapı sistemleri ile oluşturulan ve ana taşıyıcı malzemesi ahşap olan evler, araştırma konusu içinde "ahşap ev" olarak tanımlanmıştır. Öncelikle belirlenmesi gereken, ana taşıyıcının ne olduğudur ki, bu da, mekânı sınırlandıran öğelerin kendini yaşatacak, ayakta durmasını sağlayacak sistem bütünüdür (Kuban 1990, 12) şeklinde ifade edilebilir. Bu sistem taşıyıcı sistem ve örtü sistemi olarak gruplandırılmaktadır (Kuban 1990, 40):

1-Ahşap Yığma Sistem; Ağacın doğal halde veya işlenerek yatay bir düzende birbiri üstüne konması ve köşelerinin geçme tekniği ile birleştirilmesidir. Çoğunlukla basit bir taş temel veya kârgir zemin kat üzerine oluşturulmuşlardır.

Resim: 1

Trabzon-Uzungöl
(Filak Mahallesi).

Resim: 2

Karabük-Safranbolu.

Resim: 3

Yörük Köyü.

Resim: 1

Ahşap, hem taşıyıcı hem de dış tesirlere karşı koruyucu malzeme durumundadır. Ahşap yığma sistem, yapımı sırasında oldukça sınırlı kullanıma olanak vermesi nedeni ile daha çok orman alanlarına yakın köy evlerinde kullanılmıştır (Resim 1).

Resim: 2

2-Ahşap Karkas Sistem; Temel veya yığma (taş, kerpiç, ahşap) sistem üzerine ahşapların çatılarak taşıyıcı bir sistem oluşturmasıdır. Kuruluşunun hafifliği, çok katlı yapılar üretilebilmesi, mimarî çözüm kolaylıkları sağlaması sonucu çok kullanılmıştır. Bu sistem duvar yüzeyi oluşturulurken kullanılan tekniğe göre aşağıda belirtilen alt gruplara ayrılmıştır.

1-Ahşap karkas sistemin arasının kerpiç, tuğla, taş veya ağaç ile dolgu yapılması; Ahşap sistem çoğunlukla masif ve yüksek bir zemin kat üzerine inşa edilmiştir. Bu sistemde evin nasıl inşa edildiği cephede açıkça gözlenmektedir. Doğal veya işlenmiş ahşap taşıyıcıların arası taş kerpiç veya tuğla ile doldurulmuştur. Duvarların dışı çoğunlukla sıvanarak kapatılmıştır (Resim 2). Sıvasız bırakılan cephelerde ahşap sistem daha özenli işlenmiştir. Ormanlık bölgelerde tahta kaplamalı örnekleri görülmektedir. İç yüzey ise bağdadî çitaları çakılarak üzeri sıvanmıştır. Resim: 3

1Ahşap karkas sistemin arasının tuğla, taş veya kerpiç ile düzgün olmayan bir teknikle doldurulması ve bağdadî sıvanması veya tahta kaplanması; Kuruluş sistemi yukarıdaki sistemle aynı olup işçilik daha az özendirir. Düzgün olmayan dolgu üzerine iç ve dış yüzeyde bağdadî çitalar tutturularak üzeri sıvanmıştır (Resim 3).

1Ahşap karkas sistemin belirgin modüler (panel) kurgu sistemi ile oluşturulup arasının tahta veya taş ile dolgu yapılması; Bu sistem, Doğu Karadeniz Bölgesi'ne özgü olup tüm yapı yükünü, temel duvarlarına ileten taşıyıcı elemanların, düşey olarak kullanılması ana prensip olmuştur. Dolgu tekniğine göre üç şekilde kurulmuş olan cephe, blok ahşap dolgulu, göz ve muska dolma olarak düzenlenmiştir.

Blok ahşap dolgu; dolgu malzemesi olarak, tahtaların yatay konumda üst üste dizilmesiyle elde edilmiştir.

Göz dolma; geçme tekniğinde bağlantılarıyla, yatay ve düşey konumda, kareye yakın düzgün bir biçimde kurulmuştur. Bu standart boşluklar düzgün kesilen veya doğal dere taşları ile doldurulmuştur (Resim 4).

Resim: 5

Resim: 6

Muskalı Dolma; Taşıyıcı sistem bağlantılarının çapraz parçalarla bağlanması sonucu elde edilen küçük üçgenlerden kurulmuştur. Dış duvar yüzeyi sıvanmıştır (Resim 5).

1Ahşap karkas sistemin arasının boş bırakılıp dış taraftan tahta kaplanıp iç taraftan bağdadî tekniğinde sıvanması; Çoğunlukla İstanbul ile onun etkisi altında olan yerleşimlerde kullanılmıştır. Ahşap sistem kâgir bir kat üzerine, taşıyıcı

Resim: 4
Trabzon-Uzungöl
Resim: 5
İzmir-Ödemiş (Birgi)
Resim: 6
Antalya-Kaleiçi

Resim: 4

Resim: 7

Resim: 7
İstanbul-Eyüp
T. Çobancaoğlu
Resim: 8-9
İstanbul-Boğaz
T. Çobancaoğlu

dikmelerin arası diğer sistemlere oranla daha geniş olarak inşa edilmiştir. Duvar yüzeyi dışarıda, tahta ile yalıtılmış, pasalı veya bindirme tekniğinde kaplanmış, içeride bağdadî sıva tekniğinde sıvanmıştır (Resim 6).

3. Karma Sistem;

Farklı yapı sistemlerinin bir arada kullanılmasıdır. Bu bağlamda ele alındığında, geleneksel ahşap evler,

Doğu Karadeniz Bölgesi’nin güneyinden, Kayseri ilinin batısından geçen, Ankara ve Afyon şehirlerini içine alan, Antep’in doğusuna doğru uzanan bir çizginin batısında kalan kısımda meydana gelmişlerdir. Bu çizgi kesin bir sınır olmakla birlikte ahşap evlerin kaynaklarla saptanabilen yaygın yapıldıkları bölgelerin genel ifadesi olarak ele alınmaktadır. Bu veriler sonucunda, Kuzey Anadolu, Orta Anadolu, Güney Anadolu, Batı Anadolu ve Marmara Bölgesi olmak üzere beş ayrı bölgede Geleneksel Ahşap Evlerin yaygın olarak üretildiklerini söyleyebiliriz.

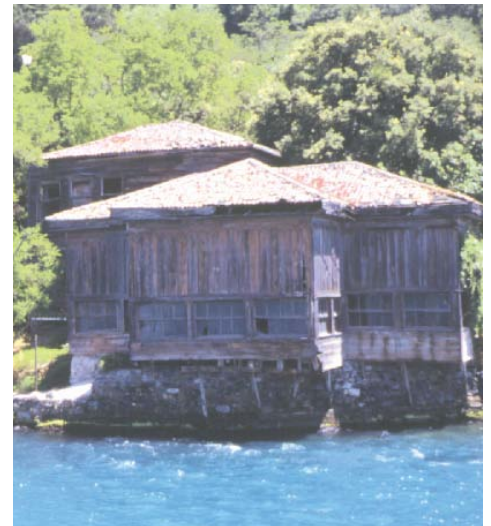
III-Geleneksel Ahşap Yapı Sistemlerinin Gruplandırılması:

Bölgesel incelemeler sonucunda, yapı sistemleri arasında yöresel farklılıklar olmakla birlikte, genel karakteristik özellikleri ile bölgesel gruplandırma yapılabilmektedir. Araştırmada ele alınan örnekler bölgelerin özgün yapı sistemlerinden seçilmeye çalışılmıştır (36 adet örnek ev) (Çobancaoğlu 1998). Genellikle 18. ve 19. Yüzyıla ait olan örneklerin incelenmesinin sonuçlarından, aşağıda belirtilen özellikler elde edilmiştir.

Resim: 8

Resim: 9

1. Kuzey Anadolu Bölgesi'nin doğu bölümü

- 1Yapısal özellikleri: Plan tipi iç sofalı, çıkmasız,
- 1Temel: Sürekli taş temel,
- 1Ahşap duvar kurgu sistemi: Ahşap yığma,
- 1Ahşap karkas arası dolgulu (taş-ağaç); Ahşap dolma, göz dolma, muskalı dolma,
- 1Dış duvar kaplaması: Sıvalı-sıvasız-tahta kaplama,
- 1Dolgu malzemesi: Taş, ahşap,
- 1Üst örtü kaplaması: Eğimli ve kiremit kaplama-eğimli ve tahta kaplama (Şekil 1, 2).

2. Kuzey Anadolu Bölgesi'nin batısı ve iç bölgeleri ile Marmara Bölgesi'nin güneyi ve Orta Anadolu Bölgesi'nin bu bölgelerle sınır oluşturan yerleşmeleri.

- 1Yapısal özellikleri: Plan tipi dış sofalı, orta sofalı, iç sofalı ve çıkmalı,
- 1Temel: Sürekli taş temel (Kuzey Anadolu Bölgesinin Doğu Bölümü),
- 1Ahşap duvar kurgu sistemi: Ahşap karkas arası dolgulu,
- 1Dolgu malzemesi: Kerpiç, tuğla,
- 1Dış duvar kaplaması: Sıvalı,
- 1Üst örtü kaplaması: Eğimli ve kiremit kaplama (Şekil 3).

3. Batı ve Güney Anadolu Bölgesi

- 1Yapısal özellikleri: Plan tipi dış sofalı ve çıkmalı,
- 1Temel: Sürekli taş temel,
- 1Ahşap duvar kurgu sistemi: Ahşap karkas arası, dolgulu, üzeri bağdadî kaplama üzeri sıvalı,
- 1Dolgu malzemesi: Taş, kerpiç,
- 1Dış duvar kaplaması: Sıvalı,
- 1Üst örtü kaplaması: Eğimli ve kiremit kaplama, düz toprak kaplama (Şekil 4).

4. İstanbul ve etkisi altında bulunan yerleşmeler: Edirne, Tekirdağ, Kocaeli, Sinop.

- 1Yapısal Özellikler: Plan tipi, iç sofalı, orta sofalı ve çıkmalı,

- 1Temel: Sürekli taş temel,
- 1Ahşap duvar kurgusu: Ahşap karkas arası boşluk üzerine tahta kaplama,
- 1Dış duvar kaplaması: Tahta,
- 1Üst örtü kaplaması: Eğimli ve kiremit kaplama (Şekil 5, 6).

Sonuç:

Geleneksel ahşap yapı sistemleri, 1-Kuzey Anadolu Bölgesi'nin doğu bölümü, 2-Kuzey Anadolu Bölgesi'nin batısı ve iç bölgeleri ile Marmara Bölgesi'nin güneyi ve Orta Anadolu Bölgesi'nin bu bölgelerle sınır oluşturan yerleşmeleri. 3-Batı ve Güney Anadolu Bölgesi, 4-İstanbul ve etkisi altında bulunan yerleşmeler: Edirne, Tekirdağ, Kocaeli, Sinop olmak üzere dört ana grup altında toplanabilmektedir (Şekil 7). Genel olarak bakıldığında kuruluşunun hafifliği, çok katlı yapılar kurulabilmesi, mimarî çözüm kolaylıkları sağlaması sonucu dolgulu ahşap karkas sistem tekniğinde evler yaygın olarak üretilmiştir. Sürekli kâgir temel ve yığma kâgir zemin kat üzerine kurulmuş bu sistemin cephesi sıvanarak özenilmeden yapılan ahşap sistem kapatılmıştır. Üst örtü eğimli olup oluklu kiremit ile kaplanmıştır. Diğer yapı sistemleri de benzer kuruluş tekniğine sahip olup malzeme açısından özel koşulların elverdiği yerleşimlerde üretilmişlerdir. Yöresel verilerin sonucu ortaya çıkan, Geleneksel Ahşap Evlerin korunmasında, yapısal sistemlerinin tanınması ve buldukları bölge kriterleri içerisinde değerlendirilmeleri önemli bir olgu olmakta ve koruma çalışmalarının başlangıç adımını oluşturmaktadır 1

—
Bu çizim
montajda konulacak

Şekil: 1

Tahsin Sağıroğlu-Araklı/TRABZON

Yapım Tarihi:

Plan düzeni:

İç sofalı ve iki katlıdır. Alt katta toprak zeminli bir orta mekân ile iki oda bulunmaktadır.

Evin girişi, alt kattan yapılabildiği gibi eğimden dolayı üst kattan da sağlanabilmektedir.

Bu katta L biçiminde iç sofa ve bu sofaya açılan üç oda yer almaktadır.

Yapı sistemi:

Alt kat kârgir duvarları, üst katın iki cephesinde de devam etmektedir. Bu duvar üstüne kurulan ahşap karkas sistem muskalı dolma tekniğinde ve arası taş dolguludur. Duvarların içi ahşap kaplı olup dışındaki sıvaları ise dökülmüştür. Eğimli üst örtü, oluklu kiremit ile kaplıdır.

Kullanımı:

Ev harap durumdadır.

Şekil: 2

Memiş Ağa Konağı
Sürmene/TRABZON

Yapım Tarihi:
Yaklaşık 200 yıllık.

Plan düzeni:

Plan tipi karma özellik göstermekte olup iki katlıdır. Giriş katında toprak zeminli, büyük ocaklı orta mekân ve depolar bulunmaktadır. Üst katta yer alan korunaklı dış sofa deniz yönünde olup burada bulunan altı odadan dördü bu sofaya açılmaktadır. Diğer iki odaya ise koridorla ulaşılmaktadır. Ev haremlik ve selâmlık olmak üzere iki bölümden meydana gelmektedir.

Yapı sistemi:

Alt kat kârgir duvarları üst katta kısmen devam etmektedir. Bunun dışında kalan duvarlar, göz dolma tekniğinde olup taş dolguludur. İç bölme duvarlarında blok ahşap dolma tekniği de görülmektedir. Eğimli üst örtü, oluklu kiremit ile kaplı olup çatı arasında pencereler mevcuttur.

Kullanımı:

Ev boş ve bakımsız durumdadır.

Şekil: 3

Memduh Sakallı Evi

Havza/SAMSUN

Yapım tarihi:

Yaklaşık 150 yıllık.

Plan düzeni:

İç sofalı ve bodrum üstü iki katlıdır. Aynı plan düzenine sahip iki katta odalar ve iki oda arasında yer alan eyvan iç sofaya açılmaktadır. Her iki katta da odalardan biri mutfak olarak kullanılmaktadır.

Yapı Sistemi:

Bodrum kârgir duvarları üstüne kurulan, kat duvarları ahşap karkas arası tuğla kerpiç dolguludur. Duvarlar içte ve dışta sıvalıdır. Eğimli üst örtü, oluklu kiremit kaplıdır.

Kullanımı:

Konut olarak, iki aile tarafından ayrı girişler ile kullanılmaktadır.

dikkat

Bu çizim
montajda
konulacak

Şekil: 4

*Sevgi Gönül Evi
Kaleiçi/ANTALYA*

*Yapım tarihi:
19. Yüzyıl başları.*

Plan düzeni:

*Dış sofalı ve iki katlıdır.
Giriş katında hizmet birimlerine
ait mekânlar, üst katta
L biçimindeki dış sofaya açılan
odalar ve eyvan yer almaktadır.*

Yapı sistemi:

*Normal kat duvarları,
kârgir -bağdadî tekniğinde ve
taş, ağaç, tuğla kırığı dolgudur.
Düvarlar içte ve dışta sıvalıdır.*

*Çıkma altları, bağdadî
teknikinde sıvalıdır. Eğimli üst
örtü oluklu kiremit ile kaplıdır.*

Kullanımı:

*Restore edilen yapı, konut
olarak kullanılmaktadır.*

Şekil: 5

Firdevs Kocaoğlu, KOCAELİ

Yapım tarihi:

20.Yüzyıl başları.

Plan düzeni:

İç sofalı ve iki katlıdır. Alt kat ve üst kat aynı plan düzeninde olup odalar iç sofaya açılmaktadır. Üst kat sofası esas balkonla dışa açılmaktadır.

Yapı sistemi:

Kâgir temel duvarı üstüne alt kat ahşap karkas arası taş dolguludur. Kâgir duvar yapının komşuya bitişik cephesinde üst katta da devam etmektedir.

Üst kat duvarları ahşap karkas arası boş olup içte bağdadî sıvalı, dışta tahta kaplamalıdır. Alt kat duvarları içte ve dışta sıvalıdır. Üçgen çıkmalar, eğrisel uzun payandalar ile taşınmaktadır. Eğimli üst örtü kiremit ile kaplıdır.

Kullanımı:

Boş ve bakımsızdır.

Şekil: 6

Süleymaniye/İSTANBUL

Yapım tarihi:

20.yüzyıl başları.

Plan düzeni:

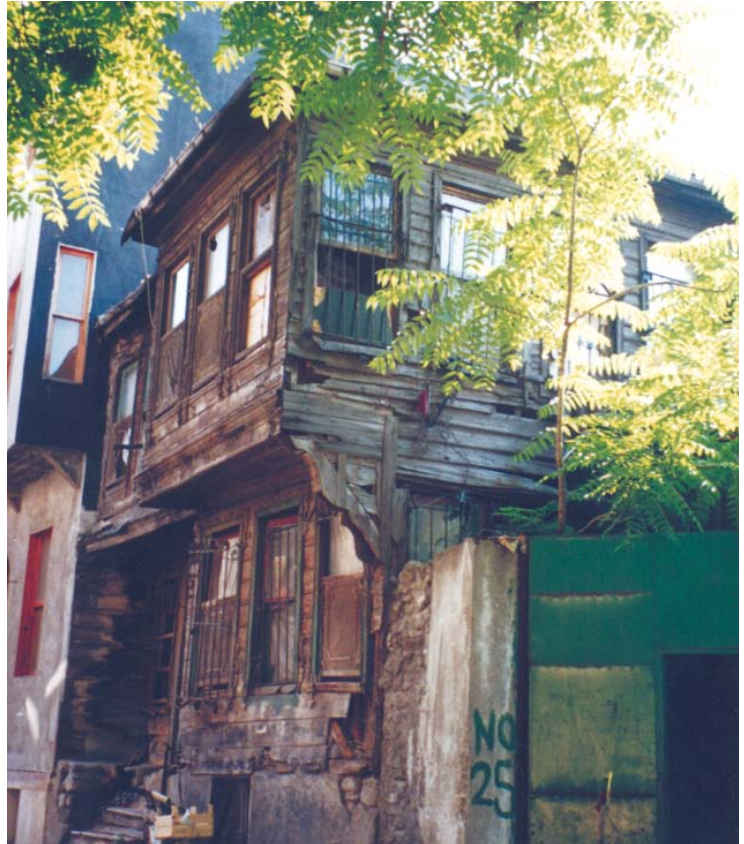
Yan sofalı ve iki katlıdır. Köşe parselde yer alan ev haremlik ve selamlık olmak üzere iki bölümdür. Kat planları arasında kullanım farkı yoktur. Sokaktan yüksekçe olan giriş katında dört adet oda ve servis mekanları vardır. Üst katta da aynı sayıda olan odalar birbirine koridorla birleşen yan sofalara açılmaktadır.

Yapı sistemi:

Kârgir bodrum kat duvarları üstüne kurulan ahşap karkas sistem , tahta kaplıdır. Çıkma, kaplamalı payandalarla taşınmaktadır. Eğimli üst örtü oluklu kiremit ile kaplıdır.

Kullanımı:

Boş ve bakımsızdır.

- Ardel, Ahmet. 1973. *Klimatoloji-Umumî Coğrafya Dersleri* I, İ.Ü.Yayımları, No.146, İstanbul.
- Arseven, Celal Esad. *Türk Sanatı Tarihi*, X. Cilt, İstanbul.
- Çobancaoğlu, Tülay. 1998. Türkiye'de Ahşap Ev'in Bölgelere Göre Yapısal Olarak İncelenmesi ve Restorasyonlarında Yöntem Önerileri , Basılmamış Doktora Tezi, M.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Eldem, Sedat Hakkı. 1968. *Türk Ev Plan Tipleri*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, II.Baskı, İstanbul.
- Eldem, Sedat Hakkı. 1984. *Türk Evi*, Cilt.3, T.A.Ç. Vakfı Yayını, İstanbul.
- Erinç, Sırrı. 1957. *Tatbiki Klimatoloji ve Türkiye'nin İklim Şartları*, İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü, İstanbul.
- Erinç, Sırrı, Öngör, Sırrı. 1982. *Türkiye Coğrafyası*, İstanbul.
- Ketin, İhsan. 1983. *Türkiye Jeolojisine Genel Bakış*, İ.T.Ü. Yayını, İstanbul.
- Kuban, Doğan. 1990. *Mimarlık Kavramları*, Geliştirilmiş 3.baskı, YEM Yayını, İstanbul.
- Kuban, Doğan. 1995. *Türk Hayatlı Evi*, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Kuban, Doğan. 1995a. *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul.
- Meydan Larousse, "Türkiye", Cilt. 12.
- Sezgin, Haluk. 1984. "Vernaküler Mimari ve Günümüz Koşullarındaki Durumu ve Restorasyonlarında Yöntem Önerileri", *Mimarlık*, 84/3-4, Yıl 22, Sayı. 201, 1962.

ŞEKL KAYNAĞI

- Çobancaoğlu, Tülay. 1998. Türkiye'de Ahşap Ev'in Bölgelere Göre Yapısal Olarak İncelenmesi ve Restorasyonlarında Yöntem Önerileri , Basılmamış Doktora Tezi, M.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.

Fotograflar Tülay Çobancaoğlu arşivindedir.